

ROLUL CONSILIERILOR ȘCOLARI ȘI AL MEDIATORILOR ȘCOLARI DIN ECHIPELE COMUNITARE INTEGRATE ÎN PREVENIREA ȘI COMBATerea SĂRĂCIEI ȘI A EXCLUZIUNII SOCIALE

„Acest pas – alegerea unui țel și hotărârea de a nu-l schimba – schimbă totul”
(Scott Read, profesor)

1. Echipa Comunitară Integrată – de la nevoie la acțiune și de la probleme la soluții

Caracterul multidimensional al sărăciei și al excluziunii sociale necesită o abordare sistemică a nevoilor persoanelor, ce va sta la baza furnizării integrate a serviciilor necesare lor (sociale, medicale, educaționale etc.), la nivelul unei comunități.

Serviciile comunitare sunt servicii de interes general, furnizate în sistem integrat, organizate în forme/structuri diverse și acordate nediscriminatoriu, pentru a răspunde nevoilor sociale, medicale și educaționale, în vederea prevenirii și depășirii unor situații de dificultate/vulnerabilitate/dependentă, pentru promovarea incluziunii sociale și îmbunătățirii stării de sănătate a populației.¹

Ministerul Muncii și Protecției Sociale, în parteneriat cu Ministerul Educației și Cercetării și cu Ministerul Sănătății, au dezvoltat proiectul „Crearea și implementarea serviciilor comunitare integrate (SCI) pentru reducerea sărăciei și excluziunii sociale” cod MySMIS:122607, finanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014- 2020, Axa prioritară 4 - Incluziunea socială și combaterea sărăciei. Proiectul își propune să creeze și să piloteze un mecanism de servicii integrate în 139 de comunități rurale și mic urbane², astfel încât persoanele afectate de sărăcie, ce trăiesc în aceste comunități cu marginalizare severă și peste medie să beneficieze de servicii integrate, care să răspundă real problemelor cu care se confruntă (de la cele sociale, de sănătate și educație, până la ocupare, locuire și accesul la documente de identitate). Obiectivele proiectului sunt:

- consolidarea capacității administrației publice locale de a iniția, coordona și implementa măsuri de prevenire și combatere a situațiilor de marginalizare și de excluziune socială, prin crearea de Echipe Comunitare Integrate și prin dezvoltarea de proceduri, metodologii și instrumente specifice de lucru;
- îmbunătățirea nivelului de competențe ale specialiștilor care activează în Echipele Comunitare Integrate;
- creșterea numărului de persoane care beneficiază de servicii comunitare integrate în cele 139 de comunități.

Echipa care asigură serviciile integrate la nivelul unei comunități este formată din asistent social, asistent medical comunitar, consilier școlar și mediator școlar. În funcție de nevoile identificate li se alătură, prin procedura managementului de caz și alți specialiști din domeniile: evidența populației, ocupării, evaluării persoanelor cu dizabilități, protecției copilului, asistenței victimelor violenței domestice etc. Coordonarea acțiunilor Echipei Comunitare Integrate din fiecare unitate administrativ-teritorială este responsabilitatea Unității Județene de Suport și Supervizare, formată din experți în domeniile asistență socială, sănătate și educație. Ei acordă sprijin tehnic și metodologic echipelor comunitare integrate, monitorizează activitatea acestora și colaborează constant cu reprezentanții ai instituțiilor publice de la nivel local și județean.

¹ https://www.fonduri-ue.ro/images/files/programe/CU/POCU-2014/2018/05.09/Ghidul_indicatorilor/fise/AP4_4S203.pdf

² Cele 139 de comunități rurale și mic urbane au fost selectate din Atlasul Zonelor Rurale Marginalizate și al Dezvoltării Umane Locale din România, disponibil la http://www.mmuncii.ro/j33/images/Documente/Minister/F6_Atlas_Rural_RO_23Mar2016.pdf

2. Intervenția educațională în Echipa Comunitară Integrată – repere generale

2.1. Competențele specialiștilor în domeniul educației, membri ai Echipelor Comunitare Integrate

Echipele comunitare integrate vizează, prin activitatea lor, următoarele direcții generale de acțiune: a) identificarea persoanelor/famiiliilor vulnerabile; b) înțelegerea nevoilor acestora; c) furnizarea de îndrumări personalizate și sprijin; d) susținerea acestora pentru accesarea beneficiilor și a serviciilor disponibile.

Ordinul comun nr. 393/MMJS/13.03.2017//630/MS/06.062017//4236/MEN/ 27.06.2017 pentru aprobarea Protocolului de colaborare în vederea implementării serviciilor comunitare integrate necesare prevenirii excluziunii sociale și combaterii sărăciei reglementează activitatea consilierului școlar și a mediatorului școlar din Echipa Comunitară Integrată, din perspectiva ariilor de intervenție și a indicatorilor urmăriți în procesul de combatere a excluziunii sociale și a sărăciei. Ariile generale de intervenție, stabilite pentru abordarea integrată a furnizării serviciilor comunitare sunt: participarea socială și accesul la drepturi și resurse, sănătatea, educația, ocuparea, locuirea și obținerea documentelor de identitate. În aria educației, indicatorii urmăriți sunt: nivelul scăzut de educație, abandonul școlar și participarea școlară scăzută, performanțele școlare scăzute, accesul la programe de educație informală, accesul la servicii de consiliere școlară și orientare în carieră etc. Indicatorii vizați stau la baza creării de strategii de intervenție și, implicit, determină un set de atribuții ale consilierilor școlari și ale mediatorilor școlari.

a) Consilierul școlar

Consilierul școlar membru al ECI deține competențe profesionale ce sunt dezvoltate într-un cadru extins: comunitatea în ansamblu, cu nevoile, provocările și resursele ei, cu identitatea sa proprie. Competențele necesare consilierului școlar din ECI, adaptate contextului muncii, sunt asociate următoarelor atribuții generale:

- 1) identificarea și analiza problemelor specifice comunității, din perspectiva indicatorilor prevăzuți în *Ordinul comun nr. 393/MMJS/13.03.2017//630/MS/06.062017//4236/MEN/27.06.2017*;
- 2) proiectarea intervențiilor ce au ca finalitate rezolvarea problemelor identificate;
- 3) organizarea de activități și de programe de prevenire a factorilor de risc asociați vulnerabilităților din comunități, ce pot determina perpetuarea mecanismelor implicate în fenomenele de sărăcie și de excluziune socială;
- 4) selecția și aplicarea unei diversități de metode și tehnici de consiliere, adaptate scopurilor activităților și particularităților beneficiarilor;
- 5) investigarea aspectelor relevante pentru consilierea în carieră a elevilor, întocmirea profilelor vocaționale, colectarea informațiilor cu privire la oportunitățile educaționale/profesionale, analizarea opțiunilor profesionale, sprijinirea procesului decizional în alegerea traseului școlar/profesional, în colaborare cu familiile;
- 6) pregătirea, planificarea, coordonarea, optimizarea și evaluarea tuturor intervențiilor realizate, atât individual, cât și în echipă (prin cooperarea permanentă cu mediatorul școlar), dar în mod special la nivelul ECI; aplicarea managementului de caz pentru gestionarea integrată a problemelor persoanelor vulnerabile;
- 7) colaborarea cu specialiști, autorități, reprezentanți ai comunității, ai altor instituții cu atribuții pe zona de educație, în vederea asigurării unor servicii comunitare de calitate;
- 8) respectarea principiilor de etică profesională.

Competențele consilierului școlar vizează cunoștințe din următoarele domenii: psihologia dezvoltării, psihologia personalității; psihopedagogia copilului/adolescentului; psihopedagogia persoanelor cu nevoi speciale; specificul învățării la copii și adulți; modalități de comunicare eficientă și de management al conflictelor; probleme specifice mediului școlar și factorii care determină formarea, menținerea și activarea problemelor din mediul școlar și din comunitate; motivația școlară; adaptarea școlară; succesul/insuccesul școlar; metode și instrumente de evaluare comportamentală și a dezvoltării

sociale și emoționale a copilului/adolescentului; stil de viață sanogen/patogen; factori de formare, menținere și activare a comportamentelor de risc; tipuri de resurse educaționale; integrarea TIC în educație și formare; metode și tehnici de consiliere educațională individuală și de grup; principii și metode de orientare vocațională; concepte și teorii de educație pentru carieră; metodologia de întocmire a unui profil vocațional; metode și tehnici de colectare a informațiilor; rețeaua instituțiilor de învățământ; domenii de activitate; clasificarea ocupațiilor; cerințe educaționale specifice diferitelor ocupații/profesii; condiții de ocupare a unui loc de muncă; dinamica pieței muncii; managementul carierei; proiectarea activităților extracurriculare; elemente de legislație.

Spre deosebire de consilierul școlar – angajat ca profesor în centrele și cabinetele de asistență psihopedagogică, din cadrul sistemului de învățământ, consilierul școlar, membru al ECI, are în vedere nevoile educaționale extinse de la nivel comunitar și nu doar pe cele ale sistemului de învățământ școlar, deci educația la nivelul întregii populații comunitare și nu doar a celei școlare, ceea ce conferă muncii acestui specialist profunde implicații.

b) Mediatorul școlar

Standardul Ocupațional al profesiei de mediator descrie practicantul acesteia ca pe un agent al comunității în relație cu școala. Sarcina sa principală este aceea de a sprijini participarea tuturor copiilor din comunitate la învățământul obligatoriu, prin încurajarea implicării părinților în educația copiilor și în viața școlii și prin facilitarea cooperării între familii, comunitate și școală.

Activitatea mediatorului școlar din ECI presupune:

- 1) Proiectarea activității de furnizare a serviciilor de mediere școlară
 - a) Cunoașterea specificului comunității din perspectiva vulnerabilităților și a riscurilor asociate acestora, cu scopul orientării intervențiilor viitoare
 - b) Elaborarea documentelor de proiectare în concordanță cu rezultatele analizei de nevoi și cu specificul activității (plan de activități, registru de activități, fișe de planificare a vizitelor la domiciliu, alte documente)
- 2) Realizarea activității, prin aplicarea managementului de caz, cu ceilalți membrii ECI, pentru gestionarea integrată a problemelor medico-socio-educaționale ale persoanelor vulnerabile
 - a) Derularea intervențiilor specifice medierii școlare
 - b) Prevenirea abandonului școlar
 - c) Sprijinirea parteneriatului școală-familie-comunitate
 - d) Colaborarea cu autoritățile locale, cu experții din Unitatea Județeană de Suport și Supervizare, cu alte instituții
- 3) Monitorizarea, evaluarea și prezentarea rezultatelor activității

Consilierii școlari și mediatorii școlari sunt profesioniști ce activează în domeniul profesiilor-suport. Ei asigură accesul populației dintr-o comunitate la servicii, cu scopul îmbunătățirii calității vieții. Personalitățile celor ce își desfășoară activitatea în aceste domenii se disting prin trăsături precum inițiativa, orientarea spre soluții, disciplina, empatia, responsabilitatea, încrederea în sine, puterea de convingere, autocontrolul, perseverența, flexibilitatea. Reflectate în contexte profesionale, ele contribuie la un profil al specialistului capabil să inspire încredere, să motiveze, prin puterea exemplului personal devenind astfel un model de urmat.

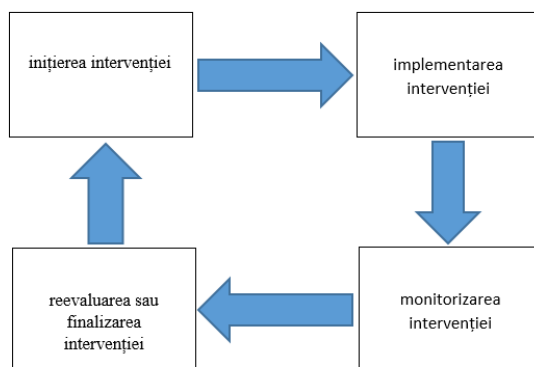
2.2. Specificul intervenției educaționale în cadrul ECI

Intervenția în comunitate a consilierului școlar și a mediatorului școlar, membri în ECI reprezintă totalitatea activităților care sprijină beneficiarii direcți (copiii/elevii, părinți, alți adulți din comunitate) să-și depășească vulnerabilitățile de natură educațională (nivelul scăzut de educație, riscul de eșec școlar, de abandon școlar, de părăsire timpurie a școlii etc.). Spre deosebire de intervenția educațională din școală, prin acest proiect se realizează o schimbare de perspectivă și de acțiune – de la oamenii din comunitate și de la dificultățile pe care le întâmpină, către școală (ca furnizor de servicii educaționale) și apoi din nou la oamenii din comunitate (pentru a susține eforturile acestora de ieșire din starea de sărăcie și de excluziune socială). Această abordare are în vedere existența unor deficiențe de sistem, în mod special în comunitățile defavorizate:

- unitățile de învățământ colaborează ineficient cu serviciile sociale și medicale:
 - se școlarizează doar copiii ai căror părinți se prezintă în unități cu documentele necesare înscrierii (transferului); există copii care nu sunt înscriși în nicio formă de educație, iar situația lor nu este cunoscută de către școli; recesământul copiilor de vârstă școlară (dacă se efectuează), nu se continuă cu acțiuni în comunitate, care să se finalizeze cu aducerea copiilor la școală;
 - nu sunt monitorizați copiii care pleacă în străinătate și care se reîntorc, pentru a urmări traseul lor școlar și pentru a-i integra/reintegra din punct de vedere educațional;
 - colaborarea familiilor cu școala este deficitară – vizitele cadrelor didactice în familii nu sunt practici curente, profesorii dețin informații insuficiente cu privire la familiile elevilor (dificultăți, resurse de care dispun, modul în care acestea ar putea fi valorificate), prin urmare sprijinul pe care școala ar trebui să îl acorde elevilor nu este întotdeauna adecvat problemelor cu care aceștia se confruntă;
 - acțiunile de combatere a absenteismului și de intervenție în situații de performanțe școlare scăzute nu au o eficiență care să se reflecte în statistici (decalajele dintre rural și urban se adâncesc de la un an la altul);
 - nu sunt monitorizați elevii care au abandonat școala, nu există programe destinate lor în vederea reintegrării școlare;
 - în unitățile școlare unde nu sunt normate posturi de profesori consilieri școlari, nu sunt identificați de timpuriu copiii cu dizabilități/cerințe educative speciale; nu există evidențe ale copiilor/tinerilor încadrați în grad de handicap, care nu au fost niciodată școlarizați; nu există proceduri de referire a cazurilor către CJRAE/DGASPC;
 - nu există programe de tipul *Școala părinților* care să sprijine părinții în conștientizarea importanței educației, în accesarea resurselor de la nivel local, județean și național
- unitățile școlare nu realizează o informare constantă a populației din comunități cu privire la ofertele educaționale locale și la modalitățile de sprijinire a copiilor/tinerilor în vederea continuării școlii – ex. școlarizarea în regim de frecvență redusă, seral, A doua șansă; burse și alte stimulente (tichete sociale pentru grădiniță, rechizite gratuite, Programul Cornul și laptele, Programul Bani de liceu); programe derulate cu sprijinul autorităților locale, ONG-urilor;
- în comunitățile defavorizate, unde există un nivel scăzut de educație formală a adulților, iar accesul la educația nonformală este precar, școlile nu se adaptează realităților locale și nu au în ofertă programe de educație care să sprijine (re)calificarea și/sau educația pe tot parcursul vieții.

Direcțiile de intervenție educațională în ECI sunt specifice domeniului social al acordării de servicii integrate în comunități și implică inițierea intervenției, implementarea acesteia, monitorizarea, reevaluarea sau finalizarea intervenției (vezi figura 1).

Fig. 1. Direcțiile de intervenție educațională în ECI

Intervenția educațională în ECI este, deci, parte integrantă a serviciilor comunitare integrate, și include atât activități realizate de către membrii din ECI pe zona de educație, cât și activități ce necesită

o bună coordonare a tuturor membrilor echipei. Toate intervențiile efectuate de către ECI, proprii celor trei domenii – social, educațional și medical - sunt armonizate prin intermediul managementului de caz, metoda de lucru specifică serviciilor comunitare integrate. Managementul de caz în serviciile comunitare este o metodă de lucru ce include un mecanism de coordonare a activităților celor trei categorii de specialiști, pentru realizarea integrată a evaluării nevoilor și a resurselor, a planificării demersurilor și a intervențiilor propriu-zise, a monitorizării și a evaluării impactului.

Document

**întocmit de Popescu Doina - expert elaborare instrumente de lucru și formare
avizat de Trașcă Iuliana-Marinela - responsabil validare instrumente**